

osobní bohatství jim zaručuje ekonomickou jistotu" (str. 146).

V závěrečné části, která má název *Teoretický model pro analýzu politické elity*, autor vypouští souvislost mezi ekonomikou a politikou snad právě proto, že jde o *teoretický* model. Uvádí pak čtyři „vnitřně spjaté“ faktory, na nichž závisí složení politické elity a její místo v sociální struktuře:

1. rozsah a úspěšnost boje tříd,
2. rozsah sociální mobility mezi třídami nebo povoláními,
3. prestiž a moc politické činnosti,
4. všeobecné rozdělení moci uvnitř společnosti (str. 147).

Guttsmanova práce o sociální stratifikaci a teorii politické elity nejen ukazuje na rozpor mezi teorií a empirií v tom smyslu, že teorie je „dosazována“, ale zároveň je příkladem takového způsobu práce, který ve vlastní badatelské činnosti se k teorii obrací zády a tak dosahuje řady pravdivých poznatků o společnosti. To platí jak pro Guttsmanovo „pochopení“ Marxe, tak i pro jeho objevení úlohy ekonomického faktoru ve společnosti, a to navzdory teorii o všemocnosti politiky.

Protože angličtí sociologové nevytvářejí velké společenské teorie, bude jistě třeba přihlídnout při marxistické kritice teorie elit i k takovému „anglickému“ způsobu sociologického myšlení, jak je nalézáme u W. L. Guttsmana.

Naše kritika buržoazních teorií elit může být účinnější, překoná-li aprioristické odsuzování a bude-li hledat významné zdroje těchto teorií. Spolu s určitým charakterem buržoazního sociologického myšlení souvisí i otázka, v jakých zemích — s jakým stupněm tradice demokratismu, aristokratismu nebo fašismu — teorie elit vznikají. To rozhodně neznamená popření úlohy materiálních faktorů ve společnosti, ale uvědomění si, že buržoazní sociolog je *také* teoretik, myslitel, který není lhotejný k idejím a tradicím země, v níž žije. Materiál k podobnému zamyšlení nad osudy teorie elit ve Francii přináší stať *„Some French Concepts of Elites“*² od Michaliny Clifford-Vaughanové.

Stať dělí francouzské teorie elity na normativní a empirické; přináší zajímavé postřehy o problému, jak jej chápal Saint-Simon, zamýšlí se nad otázkou, jak klasifikovat elity, zda podle „hodnoty jejich funkcí“ nebo „v termínech moci“ (str. 319). Z našeho hlediska je pak pozoruhodná ta část, kde se řeší vztah prestiže, moci a „národního temperamentu“. Autorka uvádí, že právě vliv Velké francouzské revoluce vedl k „nevšímavosti k politickým pozicím a ... k nevíře v existenci politické elity. Jednomyslné přijetí ostatních pozic naráželo na nedostatek svornosti. Například militaristická hierarchie trpěla republikánskou nedůvěrou ... stejně jako církevní hierarchie. Pravicové útoky přispívaly na druhé straně k snížení prestiže, již se těšili poslanci v parlamentu ... Obchodní elity nemě-

ly důvěru, poněvadž ve Francii se na kokoli, co má co činit s penězi, pohlíží jako na něco hanlivého a nečistého. Žádné hodnoty nebyly univerzálně akceptovány, žádné funkce nebyly považovány za vhodné s pozicemi“ (str. 320).

Závěry Michaliny Clifford-Vaughanové o vlivu demokratické tradice ve Francii rozhodně působí dodnes na teorii elit v tom smyslu, že se zde relativně více než v jiných zemích (s výjimkou Německa) teoretikové orientují na vytváření představ, jaká by elita *měla být*, než na popis, jaká *skutečně je*. Blízké zde budou i některé myšlenky Saint-Simona, který elitu chápe jako vrstvu, jež má zajistit ekonomickou prosperitu a vědecký pokrok. Zároveň však ukazuje, že taková společenská vrstva je cennější a významnější pro život Francie než král, královská rodina, ministři, poslanci, generálové a „vedoucí administrativních oddělení“. Nepřímým potvrzením, že demokratismus, spjatý s vlivem francouzské revoluce, působil na pojetí elity, je i skutečnost, že první tvůrci těchto teorií jako G. Mosca nebo Paretova žákyně M. Kolabiňská zkoumají cirkulaci elit na dějinách Francie v období před revolucí 1789 (zhruba od Karla Velikého do revoluce). Stať Michaliny Clifford-Vaughanové je vhodným podnětem i pro marxistický, kritický a diferencovaný přístup k jednotlivým teoriím elit.

Emanuel Pecka

Monografie o vztahu mezi zdravím a sociální dynamikou

Manfred Pflanz: Sozialer Wandel und Krankheit. Ergebnisse und Probleme der medizinischen Soziologie. Stuttgart, F. Enke Verlag, 1962, 403 s., DM 65,—

Autor je soukromým docentem na lékařské poliklinice university v Giessenu, vedené prof. Th. Uexkülllem, který v řadě vlastních publikací projevil živý a tvůrčí zájem o sociální aspekty problémů pokládáných někdy jen za orgánové patologické; neudivuje tedy, že jeho asistent zpracoval monografii, v níž je provedena analýza souvislosti zdravotního stavu a sociálních podmínek u 9911 náhodných pacientů, kteří přicházeli na polikliniku v době od 1. 11. 1956 do 31. 3. 1958. Vyloučení byli pouze psychotici posláni na konziliární vyšetření z psychiatrické kliniky. Jelikož své závěry formuluje autor převážně z hlediska psychosomatické medicíny, která má určité rysy společné s pojetím, jež u nás reprezentuje tzv. nervismus, je toto vyloučení kategorie psychiatrických pacientů zcela oprávněné. Souvislosti pak jsou analyzovány v různých sestavách podle položené otázky. Tyto sestavy se dají sloučit do dvou velkých skupin, jak jsou také v práci prezentovány, tj. s lékařskými (zejména diagnostickými) nálezy jako základnou a jejich sociologickou interpretací, a rovněž naopak. Zatímco o biologické a medicínské problematice pojedná-

² British Journal of Sociology, prosinec 1960, č. 4.